

Franciszek Adamczuk

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

PRZESTRZENNE ASPEKTY ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WE WSPÓŁPRACY MIĘDZYREGIONALNEJ DOLNEGO ŚLĄSKA I SAKSONII

1. Wprowadzenie

Celem opracowania jest ukazanie przestrzennych aspektów zrównoważonego rozwoju we współpracy dwóch regionów UE, a mianowicie województwa dolnośląskiego (umownie określanego jako Dolny Śląsk) i kraju związkowego RFN Saksonii – w skrócie Saksonii. Głównym punktem odniesienia są dwa dokumenty z zakresu planowania przestrzennego i rozwoju regionalnego, tj. regionalne strategie rozwoju w obu podmiotach. Kwestie zrównoważonego rozwoju były i są nadal często dyskutowane – szczególnie po rozszerzeniu UE od 1 maja 2004 roku. Zrównoważony rozwój na pograniczu Dolnego Śląska i Saksonii i koncepcja wspólnego obszaru gospodarczego w tej części Europy były wielokrotnie tematem licznych raportów i opracowań z zakresu polityki regionalnej i planowania przestrzennego. Ukazano w nich zasadnicze uwarunkowania społeczne i gospodarcze, a także polityczne czynniki zarówno wspomagające realizację tej idei, jak i ją ograniczające.

W opracowaniu wykorzystano liczne materiały z dotychczas prowadzonych dyskusji na temat zrównoważonego rozwoju, zarówno po stronie polskiej, jak i niemieckiej, prowadzonych na seminariach i konferencjach naukowych oraz przede wszystkim w strukturach samorządu gospodarczego i terytorialnego obu regionów.

2. Wybrane aspekty teoretyczne problemu

W literaturze przedmiotu z zakresu współpracy międzynarodowej, szczególnie międzynarodowych stosunków gospodarczych, współpraca regionów jest uznawa-

na za jedną z form i przejawów integracji [Dickheuer 2004, s. 246-256; Budnikowski 2003, s. 7-62; Młynarz 2004, s. 7-38]. Współpraca wpływa na rozwój potencjału gospodarczego partnerów, ale wynika przede wszystkim z rozwoju więzi produkcyjnych, handlowych i finansowych. Pojawiają się więc korzyści dwustronne. Szerzej omawiają je współczesne teorie wymiany międzynarodowej, przede wszystkim nowe teorie lokalizacji, handlu wewnątrzgałęziowego oraz teorie syntetyczne. Można je wykorzystać w uzasadnianiu i ukazywaniu korzyści współpracy na obszarze pogranicza, w tym zwłaszcza we współpracy międzyregionalnej. Zrównoważony rozwój gospodarczy jest więc nie celem samym w sobie, lecz środkiem osiągnięcia celu głównego integracji, jakim jest wzrost poziomu życia mieszkańców integrujących się podmiotów.

Problematyka gospodarki przestrzennej i zagadnienia tworzenia i funkcjonowania określonej przestrzeni gospodarczej były i są nadal traktowane szerzej przy omawianiu i analizowaniu procesów integracyjnych niż w analizie przestrzennej rozwoju gospodarczego. Być może z tego względu stosunkowo bardziej skromna jest ta część literatury, która dotyczy problemów tworzenia i funkcjonowania przestrzeni gospodarczej w aspekcie współpracy przygranicznej czy transgranicznej. Kwestie te są jednak bardzo widoczne w tzw. nowej teorii lokalizacji i innych teoriach dotyczących rozwoju regionalnego¹.

W literaturze z zakresu międzynarodowych stosunków gospodarczych przez pojęcie wspólnego obszaru gospodarczego rozumie się określoną przestrzeń posiadającą wspólne cechy, przede wszystkim wspólną granicę celną i tym samym wspólny obszar celny. W tej kwestii jest szereg odmiennych opinii specjalistów z zakresu planowania przestrzennego, którzy widzą obszar gospodarczy raczej jako narzędzie planistyczne i teren, gdzie realizowane są te zadania. Potrzeba zrównoważonego rozwoju na obszarze pogranicza i we współpracy międzyregionalnej w skali międzynarodowej nie budzi zastrzeżeń, wręcz odwrotnie, wskazuje się na potrzebę współpracy szczególnie graniczących ze sobą regionów w realizacji zrównoważonego rozwoju [Globalizacja... 2002, s. 9-173].

Przestrzeń gospodarcza Dolny Śląsk – Saksonia posiada swoje konkretne cechy charakterystyczne tylko dla poszczególnych części, jak i cechy wspólne. Ład przestrzenny na tym obszarze będzie traktowany jako sekwencja różnych form i funkcji użytkowania przestrzeni. Pojęcie wspólnego obszaru gospodarczego będzie w niniejszej analizie traktowane jako synonim wspólnej przestrzeni gospodarczej (w rozumieniu wspólnego obszaru gospodarczego według dokumentów UE), a więc sumy dwóch przestrzeni gospodarczych, tj. Dolnego Śląska i Saksonii, ze szczególnym uwzględnieniem ich potencjałów endogenicznych i egzogenicznych.

¹ Zobacz [Metody... 2006, s. 22-26], gdzie zaprezentowane są teoretyczne koncepcje rozwoju regionalnego, a następnie m.in. źródła informacji i metody pomiaru i oceny rozwoju regionalnego.

3. Pogranicze polsko-niemieckie – cechy przestrzeni gospodarczej

Pogranicze polsko-niemieckie jest bardzo specyficzne w skali europejskiej. Wynika to m.in. z asymetrii rozwoju gospodarczego i zróżnicowanej konkurencyjności podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na tym obszarze (ze wskazaniem na stronę niemiecką). Z drugiej strony badacze polscy i niemieccy są zgodni, że oba regiony cechuje pewien rodzaj peryferyjności². Ma to wpływ na tempo i przemiany strukturalne na tym obszarze.

Na obszarach przygranicznych Polski i Niemiec od początku lat dziewięćdziesiątych XX w. zachodzą zasadnicze przemiany strukturalne, trwa proces transformacji gospodarczej zarówno po stronie niemieckiej w trzech tzw. landach wschodnich, jak i po stronie polskiej w trzech województwach. Przekształcenia te mają różny charakter i tempo, wspólną ich cechą jest budowa gospodarki rynkowej. Po zjednoczeniu Niemiec obszar ten jest traktowany szczególnie, inwestuje się tam ogromne środki finansowe z budżetu federalnego RFN, a także UE, m.in. na cele zrównoważonego rozwoju, przede wszystkim zrekompensowanie degradacji środowiska naturalnego z okresu funkcjonowania NRD, rewitalizacji obszarów i ochrony środowiska. Po stronie Polskiej środki na ten cel są nieporównywalnie mniejsze. Trzeba tu jednak od razu przypomnieć, że kraj związkowy Saksonia i województwo dolnośląskie są innymi podmiotami w polityce regionalnej UE, co wynika z odmiennego ich traktowania w systemie statystyki regionalnej, a tym samym pomocy finansowej.

I tak, klasyfikacja NUTS (The Nomenclature of Teritorial Units for Statistics) dzieli przestrzeń gospodarczą UE na jednostki terytorialne różnych szczebli, nadając im konkretne kody cyfrowe. NUTS jest więc klasyfikacją hierarchiczną (od NUTS 1 do NUTS 5).

Niemcy (RFN) według tej klasyfikacji dzieli się na:

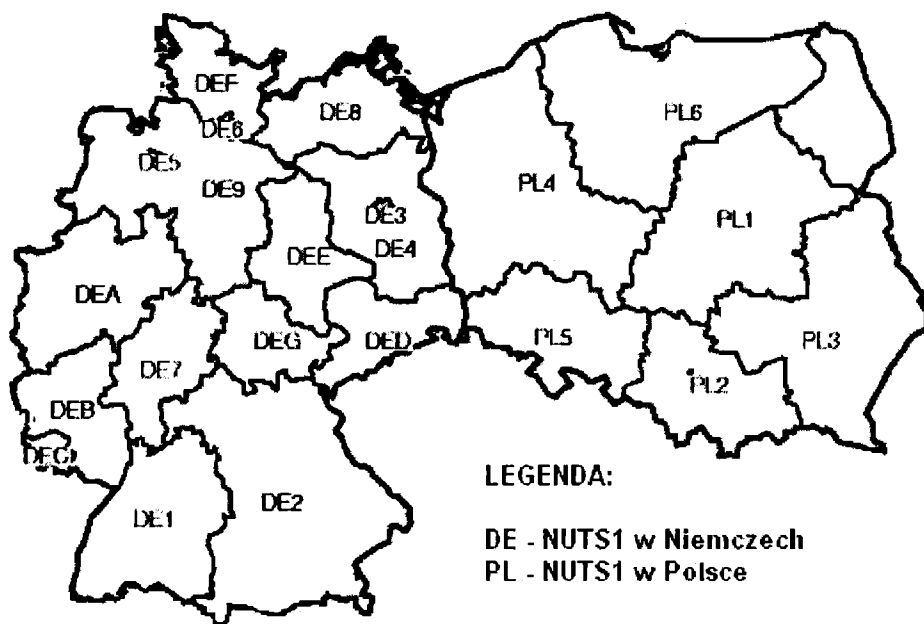
- 16 landów (krajów związkowych) – NUTS 1,
- 41 Regierungsbezirk (okręgów rządowych) – NUTS 2,
- 439 Kreise (powiatów) – NUTS 3.

Polska zgodnie z NUTS posiada:

- 6 regionów – NUTS 1,
- 16 województw – NUTS 2,
- 45 podregionów – NUTS 3.

Układ przestrzenny jednostek terytorialnych w Polsce i Niemczech według NUTS 1 przedstawia mapa na rys. 1. Układ przestrzenny NUTS 1 NUTS 2 i NUTS 3 w Polsce pokazano na mapie (rys. 2).

² Badania z tego zakresu w latach dziewięćdziesiątych XX w. prowadził m.in. Instytut Geograficzny w Lipsku (Institut für Länderkunde Leipzig).

Rys. 1. Układ przestrzenny Polski i Niemiec na poziomie NUTS 1

Źródło: opracowanie własne – Eurostat-Gisco, 07/2004.

Szczegółowy układ podregionów NUTS 3 tworzących NUTS 2, do którego wchodzi województwo dolnośląskie, ilustruje mapa (rys. 3).

Saksonia, jako kraj związkowy (land) RFN o statusie NUTS 1, posiada 3 regiony NUTS-2. Są to: okręg Drezno, okręg Lipsk i okręg Chemnitz³. Województwo dolnośląskie jest więc – w tym układzie klasyfikacji regionem NUTS 2, z 3 podregionami NUTS 3 (podregion wrocławski, podregion jeleniogórsko-wałbrzyski i podregion legnicki)⁴. Kwestie te podnoszone są dlatego, że mówiąc o współpracy Saksonii i Dolnego Śląska, musimy pamiętać, że Saksonia jest klasyfikowana jako NUTS 1, a województwo dolnośląskie jako NUTS 2. Implikuje to zakres i formy współpracy także w zakresie gospodarki przestrzennej. Dodatkowym utrudnieniem jest funkcjonowanie w Niemczech (także w Saksonii) tzw. obszarów planistycznych, podczas gdy ponadpowiatowe (nie na szczeblu wojewódzkim) struktury planistyczne w Polsce nie występują. Fakt ten, jako drugi ważny czynnik, w sposób istotny wpływa negatywnie na współpracę międzyregionalną. Struktura przestrzenna według NUTS 2 jest widoczna na rys. 4, natomiast NUTS 3 na rys. 5.

³ W piśmiennictwie z zakresu regionalistyki, szczególnie w języku niemieckim, używa się także nazw przymiotnikowych, tj. region drezdeński, region Lipska (w niem. lipski) i region Chemnitz.

⁴ Do NUTS 1 w tej części Polski wchodzi więc województwo dolnośląskie i opolskie.

Rys. 2. Mapa Polski w układzie NUTS 1, NUTS 2 i NUTS 3

Źródło: Eurostat.

Rys. 3. Polska – województwo dolnośląskie i opolskie. Podregiony (NUTS 3)

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny, Oddział w Libercu.

Sachsen

Regierungsbezirke (NUTS 2)

Rys. 4. Mapa Saksonii – NUTS 2

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny, Oddział w Libercu.

Sachsen

Landkreise und Kreisfreie Städte (NUTS 3)

Rys. 5. Mapa Saksonii – NUTS 3

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny, Oddział w Libercu.

Do roku 1990 współpracę gospodarczą przygranicznych regionów w tej części Europy można określić jako skromną – selektywną i ograniczoną do bardzo wybranych dziedzin. Co prawda w okresie tzw. realnego socjalizmu ówczesne województwo wrocławskie w Polsce oraz okręg drezdeński (obecnie kraj związkowy Saksonia) w ówczesnej NRD posiadały ograniczone kontakty gospodarcze, były one jednak obciążone wyraźnie ówczesną polityką i prymatem polityki nad ekonomią wynikającą z faktu przynależności obu krajów (tj. PRL i NRD) do RWPG. Część badaczy tego okresu nie dostrzega jakichkolwiek więzi gospodarczych w tym okresie, co wydaje się nieuzasadnione i niezgodne z prawdą. Należy się zgodzić z tezą, że w tym okresie relacje miały charakter „kadłubowy” i zawężony zakres współpracy gospodarczej (niekiedy nawet kooperacji produkcji) [*Raumordnung...* 2003, s. 68-83]. Wydaje się, że w ograniczonym zakresie korzyści z tej współpracy były dwustronne [Koćwik 1993, s. 16-23].

4. Ogólne założenia koncepcji rozwoju przestrzennego obszaru gospodarczego Dolny Śląsk – Saksonia

Jeśli chodzi o Saksonię, to pierwszym dokumentem dotyczącym rozwoju przestrzennego tego kraju związkowego RFN (landu) w nowych warunkach społeczno-politycznych był dokument przygotowany w 1994 r., określony mianem Landesentwicklungsplan (Plan rozwoju kraju związkowego), w dalszej części określany skrótem LEP. W świetle ustawodawstwa saksońskiego LEP jest planem rozwoju przestrzennego [Raumordnungsplan] dla całego kraju związkowego Saksonia. Województwo dolnośląskie nie jest w nim wskazane jako partner współpracy, bowiem zaistniało w obecnym kształcie w wyniku reformy administracyjnej w Polsce dopiero od 1999 roku. Należy o tym wspomnieć dlatego, że w owym czasie regionem graniczącym z Saksonią było województwo jeleniogórskie. Ówczesne województwo jeleniogórskie po zjednoczeniu Niemiec opracowało w połowie lat dziewięćdziesiątych własną strategię rozwoju, w której znaczące miejsce zajmowała współpraca z Saksonią przede wszystkim w ramach utworzonego w 1991 r. Euroregionu Nysa. Było ono jednak zbyt małe jako partner dla silnego i znacznie większego regionu, jakim była Saksonia, dlatego część kontaktów Saksonii obejmowało także podmioty z innych części obecnego województwa dolnośląskiego, np. z ówczesnych województw: wrocławskiego, legnickiego czy wałbrzyskiego, mimo iż województwa te nie graniczyły bezpośrednio z Saksonią. W latach 1993-1994 powstała koncepcja odcinkowa współpracy dotycząca części Saksonii i województwa jeleniogórskiego (także części Republiki Czeskiej), odnosząca się do Euroregionu Nysa, określana często „Koncepcją Dorniera”. Spotkała się ona jednak z dużą krytyką przede wszystkim po stronie polskiej.

Po utworzeniu województwa dolnośląskiego natychmiast rozpoczęto prace nad koncepcją rozwoju w układzie przestrzennym dla samego województwa i dla współpracy dolnośląsko-saksońskiej. Już w październiku 1999 r. powstała wersja robocza dokumentu pod nazwą „Saksońsko-Dolnośląska strategia rozwoju dla INTERREG IIIA/ Phare CBC na lata 2000-2006”. Był to pierwszy, wspólny dokument dotyczący rozwoju przestrzennego i współpracy Saksonii i Dolnego Śląska. W dokumencie tym części III i IV dotyczą zagadnień zrównoważonego rozwoju pogranicza obu regionów.

Równolegle przyspieszono prace nad strategią rozwoju województwa dolnośląskiego (nazwa rzeczywista – „Strategia rozwoju Dolnego Śląska”), które się nieco przedłużały i ostatecznie została ona przyjęta przez Sejmik Samorządowy Województwa Dolnośląskiego 15 grudnia 2000 roku⁵ (w tekście nazywany będzie Stra-

⁵ Aby uniknąć nieporozumień, dokument z 2000 r. będzie określany w skrócie jako Strategia DŚ-I, natomiast „Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego do 2020 roku”, uchwalona w 2005 r., będzie w skrócie określana jako Strategia DŚ-II.

tegią DŚ-I). Dokument ten stosunkowo szybko uległ poważnej dezaktualizacji i w 2006 r. powstała nowa strategia – umownie nazywana Strategią DŚ-II. Po stronie saksońskiej odpowiednikiem Strategii DŚ jest dokument pt. „Ład przestrzenny i rozwój kraju związkowego w Saksonii” [Raumordnung und Landesentwicklung in Sachsen], opracowany w roku 2003 r., w dalszej części określany skrótem ROLES. W tym okresie pojawiały się także inne opracowania, zarówno po stronie saksońskiej, jak i dolnośląskiej, opracowywane wspólnie i oddzielnie, o różnym znaczeniu w rozwoju przestrzennym.

Dla rozwoju współpracy dolnośląsko-saksońskiej szczególnego znaczenia nabierają po naszej stronie takie opracowania, jak:⁶

- „Zintegrowany program dla województwa dolnośląskiego na lata 2004-2006”, przyjęty przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego 26 marca 2004 roku,
- „Zintegrowany program wojewódzki – regionalny program operacyjny na lata 2007-2013” (w przygotowaniu)⁷,
- „Strategia rozwoju turystyki województwa dolnośląskiego”, z 2004 roku,
- „Regionalna strategia innowacyjna Dolnego Śląska” (RIS), z 2004 roku,
- „Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego do 2020 roku – uchwalona 30 listopada 2005 roku.

Jeśli chodzi o dokumenty polskie, tj. Strategię DŚ-I i Strategię DŚ-II i Zintegrowany program wojewódzki, to problematyka zrównoważonego rozwoju we współpracy transgranicznej (międzyregionalnej) z Saksonią są w nich bardzo widoczne i precyzyjnie określone. Pojawia się określenie „przestrzeni gospodarczej” Dolnego Śląska i Saksonii. Problematyka współpracy transgranicznej – w tym z Dolnym Śląskiem – w stosownych dokumentach saksońskich (m.in. wspomnianym planie rozwoju (LEP)) jest bardzo skromna. Kwestię tę podnoszono wielokrotnie m.in. w powołanej w 2000 r. grupie roboczej ds. współpracy dolnośląsko-saksońskiej. Na kolejnych (raz w roku) spotkaniach w latach 2000-2006 kwestie zrównoważonego rozwoju były wielokrotnie dyskutowane i podejmowano stosowne decyzje w tej sprawie (szczególnie na posiedzeniach 3 i 5). Nie jest to przedmiotem niniejszego opracowania.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej stworzyło nowe warunki do rozwoju obu partnerów, tj. Dolnego Śląska i Saksonii. W licznych opracowaniach pojawia się po raz kolejny w ostatnich latach wizja stworzenia na tym obszarze strefy gospodarczej posiadającej cechy typowego wspólnego obszaru gospodarczego. W tej sprawie

⁶ W tej części autor nawiązuje do swojego artykułu pt. *Przestrzenne aspekty współpracy gospodarczej na pograniczu polsko-niemieckim na przykładzie Dolnego Śląska i Saksonii* – Prace Naukowe AE we Wrocławiu, Seria „Gospodarka i Środowisko” nr 5 z 2006 r. (w druku), pisanego w czasie, kiedy nie istniała jeszcze wspomniana „Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego do 2020 roku”.

⁷ Dokument ten jest wynikiem zaniechania opracowywania na szczeblu krajowym narodowego planu rozwoju (NPR) i na szczeblach województw odpowiednich dokumentów i zastąpienia go tzw. narodową strategią spójności na lata 2007-2013.

odbyło się już kilka konferencji tematycznych, a nowelizowana koncepcja współpracy polsko-niemieckiej na obszarze pogranicza także zawiera te zagadnienia⁸.

5. Zrównoważony rozwój gospodarczy we współpracy pomiędzy Dolnym Śląskiem i Saksonią

Dolny Śląsk, a dokładnie województwo dolnośląskie w sensie administracyjnym – przestrzennym i funkcjonalnym, jest regionem posiadającym istotne znaczenie na mapie społeczno-gospodarczej RP. W licznych rankingach Dolny Śląsk jest zaliczany do atrakcyjnych gospodarczo regionów. W roku 1998 w pierwszej wersji dokumentu pt. „Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego” (Strategia DŚ-I), bardzo niezręcznie określono położenie tego regionu jako „narożnik Europy”. W trakcie prac nad przyjętą wersją strategii zrezygnowano z tego określenia na rzecz bardziej kreatywnego i marketingowego określenia: „Dolny Śląsk – region, który spina Polskę z Europą”. Nowa strategia do 2020 r. (Strategia DŚ-II) ujmuje to zagadnienie znacznie bardziej marketingowo: Dolny Śląsk europejskim regionem węzłowym [Strategia... 2005, s. 40]. W dokumencie tym cel nadrzędny strategii formułuje się następująco: Podniesienie poziomu życia mieszkańców Dolnego Śląska oraz poprawa konkurencyjności regionu przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju [Strategia... 2005, s. 41]. W kolejnych częściach szczególnie ważne z punktu widzenia analizowanej problematyki jest w sferze przestrzennej: zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej regionu i jego integracja z europejskimi obszarami wzrostu. W ramach tak określonego celu przewiduje się stymulowanie i umacnianie integracji przestrzennej oraz infrastrukturalnej Dolnego Śląska z Polską i Unią Europejską oraz wewnątrz regionu, aktywną ochronę wartości przyrodniczych i kulturowych oraz kształtowanie środowiska przyrodniczego Dolnego Śląska oparte na zasadach ekorozwoju [Strategia... 2005, s. 47 i nast.].

⁸ Przykładem może być tu odbyta 24 kwietnia 2004 r. w Zielonej Górze konferencja pt. „Uwzrostowanie współpracy transgranicznej na pograniczu polsko-niemieckim po rozszerzeniu UE”, II Konferencja Naukowa z cyklu: „Zarządzanie rozwojem lokalnym” pt. „Polityka regionalna i lokalna w aspekcie wejścia Polski do UE”, odbyta 27-28 września w Sulechowie, organizowana przez Wyższą Szkołę Zawodową Administracji Publicznej, oraz np. konferencja nt. wspierania rozwoju gospodarki, w której uczestniczyli przedstawiciele z Saksonii, Brandenburgii, Północnych Czech i Dolnego Śląska [Treffen des „Gesprchskreises Wirtschaftsförderung” mit Vertretern aus Sachsen, Brandenburg, Nordböhmen und Niederschlesien], odbyta w Dreźnie 27 kwietnia 2005 r., odbyta w Kliczkowie w dniach 31.05-2.06.2005 konferencja pt. „Stosunki gospodarcze integrującej się Europy”, organizowana przez Uniwersytet Zielonogórski czy zorganizowana przy współudziale Hochschule Zittau/Görlitz przez Saksoński Instytut Gospodarki Regionalnej i Gospodarki Energetycznej (SIRE) konferencja pt. „Szanse rozwoju regionalnego” [Chancen regionaler Wirtschaftsentwicklung] odbyta 6 czerwca 2006 r. w Żytawie czy też odbyta w dniach 19-21 czerwca 2006 r. w Otmuchowie konferencja pt. „Szanse rozwoju regionów – aspekty społeczne, ekonomiczne i ekologiczne”, zorganizowana przez Politechnikę Opolską.

Saksonia (Freistaat Sachsen) swój pierwszy plan rozwoju kraju związkowego – wspomniany LEP, opracowała w 1994 r., według zasad zawartych w ustawie o ładu przestrzennym (Raumordnungsgesetz – w skrócie ROG) z 1965 r., znowelizowanej w 1997 roku. W roku 2001 władze Saksonii dokonały dostosowania tego dokumentu do potrzeb regionalnych i od 14 listopada 2002 r. Saksonia ma nowe podstawy prawne tworzenia tego typu dokumentów. Od roku 2003 kraj ten posiada nowy – obecnie obowiązujący dokument podejmujący zagadnienia ładu przestrzennego i rozwoju, pt. „Ład przestrzenny i rozwój kraju związkowego Saksonia” opiera się na wspomnianym ROLES-ie [*Saksońsko-Dolnośląska...* 1999, s. 13-16]. Dokument ten opracowało Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Saksonii (Staatsministerium des Innern). Tak więc Saksonia nie posiada strategii rozwoju kraju w rozumieniu ustawodawstwa polskiego. Trzeba pamiętać, że w Saksonii funkcjonuje 5 regionów planistycznych. Problematyką współdziałania ze stroną polską (Dolnym Śląskiem) zajmuje się głównie region planistyczny Górne Łużyce – Dolny Śląsk mający swą siedzibę w Budziszynie. Wpływa to niewątpliwie na zakres i formy współpracy. Ta niekompatybilność struktur planistycznych w skali regionalnej (szczybel kraj związkowy po stronie niemieckiej i województwo po stronie polskiej) jest w wielu przypadkach utrudnieniem w prowadzeniu prac np. w skali lokalnej czy subregionalnej po stronie dolnośląskiej.

Jak widać z tego zestawienia, układ, a przede wszystkim treść tego dokumentu zasadniczo odbiega od układu i treści analizowanych dokumentów polskich dotyczących rozwoju Dolnego Śląska – przede wszystkim w Strategii DŚ-I, i w mniejszym nieco zakresie w Strategii DŚ-II. Problem kompatybilności metod i prac planistycznych w Niemczech i Polsce jest od lat podnoszony przez planistów przestrzennych, regionalistów i innych specjalistów zajmujących się współpracą międzyregionalną i transgraniczną.

Kwestie współpracy Saksonii i Dolnego Śląska zawiera rozdz. 7 wspomnianego opracowania pt. ROLES. Ukazane są tam płaszczyzny tej współpracy i ogólne korzyści, jakie mogą wynikać z jej rozwoju z podmiotami zagranicznymi. Nie ma jednak konkretnych propozycji wzmacniania więzi gospodarczych i środków realizacji wspólnego obszaru gospodarczego w tej części Europy, mowa jest tam jednak o konieczności realizacji zrównoważonego rozwoju regionu. Kwestie te są traktowane łącznie przy omawianiu dwóch koncepcji rozwoju gospodarczego w Europie, tzw. „Niebieskiego i pomarańczowego banana” (Europäische Wirtschaftsraum „Blaue Banane” und „Orange Banane”), rozciągającego się od Hamburga poprzez Berlin, Pragę, Wiedeń, Bratysławę, Budapeszt, Zagrzeb, Triest do Wenecji. Po stronie polskiej obszar ten wyznaczają po stronie zewnętrznej takie miasta, jak Szczecin, Poznań, Łódź, Częstochowa i Kraków. Wewnątrz tego obszaru mieszczą się Wrocław i Katowice – i w tym rozumieniu można mówić o wspólnej przestrzeni, a nawet obszarze gospodarczym, do którego wchodzi zarówno Saksonia, jak i Dolny i Górny Śląsk. Koncepcja ta jest mało znana w Polsce i na Dolnym Śląsku.

Wydaje się że na współpracę Dolnego Śląska i Saksonii należy spojrzeć w szerszej perspektywie: jako na współpracę regionów europejskich dbających o zrównoważony rozwój tego obszaru (przestrzeni). Współpraca polsko-niemiecka jest ukazana na tle europejskiej koncepcji rozwoju regionalnego, tzw. EUREK (Europäischen Raumordnungskonzept), szeroko omawianej w dokumencie ROLES, i wysoko oceniana.

Przy konstrukcji „Strategii rozwoju województwa dolnośląskiego”, zarówno Strategii DŚ-I, jak i Strategii DŚ-II. przyjęto założenia metodologiczne odmienne w stosunku do scenariuszy saksońskich i postawionych celów. Wymieniono co prawda na szczęblu współpracujących ze sobą władz regionalnych informacje na temat tych dokumentów (strona polska zorganizowała nawet konferencję), nie doszło jednak do wymiany oficjalnych opinii i ocen tych dokumentów. Kwestie te były poruszane na spotkaniach ekspertów obu stron, w środowisku przedstawicieli samorządów lokalnych, a także w trakcie spotkań wspomnianej grupy roboczej ds. współpracy dolnośląsko-saksońskiej.

Studiując oficjalne dokumenty władz lokalnych Dolnego Śląska i Saksonii, można wyraźnie odczuć, że władze samorządowe i polityczne tych regionów wiedzą, iż cel ten jest potrzebny, można zaobserwować także to, że nie bardzo jednak wiadomo, jak go zrealizować. Problem rozwoju tego obszaru pojawia się sporadycznie w materiałach i raportach, z okazji wizyt stosownych przedstawicieli UE na tym obszarze. W Polsce podnosi się to zagadnienie szczególnie prze omawianiu pozycji Polski jako partnera gospodarczego i politycznego Niemiec i innych krajów UE. Można jednak odnieść wrażenie, że jest w tym nieco przesady i przeceńniania szeregu beneficjentów tej idei. W licznych materiałach zagranicznych, przede wszystkim w raportach regionalistów europejskich, podnosi się problem potrzeby zmiany wizerunku RP w Europie i na świecie, w tym i wizerunku tego konkretnego obszaru w Europie. Do połowy lat dziewięćdziesiątych wskazywano ten obszar jako modelowy przykład współpracy polsko-niemieckiej, szczególnie na szczęblu lokalnym. Po powstaniu po stronie polskiej nowych (dużych) województw pojawiło się pewne zahamowanie tej współpracy, następnie krótki okres dynamicznego rozwoju – i kolejny okres zahamowania w ostatnich 3-4 latach. Komentarze na temat współpracy regionalnej w Europie po spotkaniu UE w Nicei były dość pobieżne, i to zarówno w Polsce, jak i w Niemczech. Z reperkusji w środkach masowego przekazu odnosiło się wrażenie, że niewiele do powiedzenia w tej sprawie mają społeczności i władze regionalne. Wiedza w Saksonii na temat nowej strategii rozwoju województwa dolnośląskiego do 2020 r. wydaje się skromna nawet wśród struktur regionalnych i lokalnych, podobnie jest po stronie polskiej, jeśli chodzi o saksońskie koncepcje regionalne i lokalne.

Dolny Śląsk i Saksonia są na mapie integrującej się Europy bardzo istotnymi elementami europejskiej przestrzeni gospodarczej. Renomowane instytucje zajmujące się współpracą międzyregionalną i przygraniczną korzystnie oceniają efekty

wzajemnej współpracy Dolnego Śląska i Saksonii, czego symbolem jest opracowywanie wspólnych dokumentów (np. wspomniany wcześniej wspólny dokument programowy pt. Saksońsko-Dolnośląska Strategia Rozwoju dla INTERREG IIIA/Phare CBC na lata 2000-2006), a także rozwój przedsiębiorczości w analizowanym obszarze, wspólne przedsięwzięcia, współpraca miast i gmin, a także organizacji pozarządowych i struktur samorządowych.

Przykładów współdziałania Dolnego Śląska i Saksonii w zakresie polityki przestrzennej jest bardzo wiele. W toku prowadzonych prac, szczególnie po wstąpieniu Polski do UE, pojawiają się nowe propozycje współdziałania i rozwiązywania wielu problemów. Trwa m.in. dyskusja na temat nowego ładu przestrzennego (gospodarczego) w regionie i przestrzeni gospodarczej o nowych, coraz korzystniejszych szansach podnoszenia konkurencyjności tej części Europy w skali regionalnej i międzynarodowej. Pozytywnie to świadczy o dotychczasowych efektach i tworzy korzystny klimat na przyszłość.

6. Uwagi końcowe

Z przeprowadzonej analizy, a także przestudiowania wielu dokumentów dotyczących współpracy międzyregionalnej w Europie, dotyczących zwłaszcza współpracy między Dolnym Śląskiem i Saksonią, można sformułować następujące wnioski [Adamczuk 2004, s.114-115]:

1. Problematyka zrównoważonego rozwoju na pograniczu polsko-niemieckim jest traktowana jako zadanie szczególnie ważne. Widoczne jest to w realizowanych strategiach rozwoju regionalnego obu partnerów. Chodzi tu o „Strategię rozwoju województwa dolnośląskiego do roku 2020”, jak i „Plan rozwoju Saksonii” [Landesentwicklungsplan F.S. Sachsen].

2. Zrównoważony rozwój we współpracy międzyregionalnej pomiędzy Dolnym Śląskiem i Saksonią zajmuje właściwą pozycję, co jest widoczne w pracach grupy roboczej Dolny Śląsk-Saksonia. Grupa ta na bieżąco kontroluje realizację priorytetów rozwojowych w tym zakresie.

3. Przystąpienie Polski do UE w znaczącym stopniu wpłynęło na intensyfikację współpracy w dziedzinie zrównoważonego rozwoju, co jest widoczne w realizowanych przedsięwzięciach przy udziale środków UE. Większość wspólnych przedsięwzięć odnosi się bezpośrednio do idei zrównoważonego rozwoju na tym obszarze.

4. Punktem wyjścia do przygotowywania wspólnej koncepcji wspólnego obszaru gospodarczego na terenie Dolnego Śląsku i w Saksonii może być koncepcja tzw. niebieskiego banana, gdzie problematyka zrównoważonego rozwoju zajmuje szczególne miejsce.

5. Perspektywy współpracy międzyregionalnej Dolnego Śląska i Saksonii wydają się bardzo obiecujące, mimo szeregu problemów we współpracy pomiędzy Polską i Niemcami występującymi na szczeblu międzypaństwowym.

A zatem można uznać, że zrównoważony rozwój gospodarczy we współpracy międzyregionalnej Dolnego Śląska i Saksonii sprzyja podnoszeniu poziomu życia jego mieszkańców i integracji europejskiej [Adamczuk 2005, s. 11-20].

Literatura

- Adamczuk F., *Ład przestrzenny i przestrzeń gospodarcza – implikacje dla współpracy transgranicznej Dolnego Śląska i Saksonii*, [w:] *Gospodarka przestrzenna VII*, red. J. Potocki, Wydawnictwo PLAN, Jelenia Góra 2004.
- Adamczuk F., *Dolny Śląsk i Saksonia jako wspólny obszar gospodarczy – aspekty marketingowe i przestrzenne*, [w:] *Problemy regionalne i globalne we współczesnej gospodarce światowej*, t. 1 i 2, red. J. Rymarczyk, W. Michalczyk, Wydawnictwo AE, Wrocław 2005.
- Analiza społeczno ekonomiczna Województwa Dolnośląskiego*, [w:] *Studia nad rozwojem Dolnego Śląska 2002 nr 1*, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2002.
- Budnikowski A., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2003.
- Dickheuer G., *Internationale Wirtschaftsbeziehungen*, Oldenbourg Verlag, Oldenbourg 2004.
- Globalizacja gospodarki a ochrona środowiska*, red. A. Budnikowski, M. Cygler, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2002.
- Koćwin L., *Polityczne determinanty polsko-wschodnioniemieckich stosunków przygranicznych 1949-1990*, Acta Universitatis Wratislaviensis nr 1535, Seria Niemcoznawstwo, t. 3, Wrocław 1993.
- Lis T., Michalewski J., *Międzyregionalna współpraca zagraniczna województwa dolnośląskiego*, [w:] *Studia nad rozwojem Dolnego Śląska 2000 nr 1*, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2003.
- Łoboda J., *Niektóre przestrzenne uwarunkowania rozwoju Dolnego Śląska*, [w:] *Studia nad rozwojem Dolnego Śląska 2000 nr 1*, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2003.
- Metody oceny rozwoju regionalnego*, red. D. Strahl, Wydawnictwo AE, Wrocław 2006.
- Młynarz J., *Współpraca instytucjonalna województwa dolnośląskiego i Saksonii*. Dolnośląsko-Saksońska Grupa Robocza, [w:] *Studia nad rozwojem Dolnego Śląska 2004 nr 3*, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2004.
- Raumordnung und Landesentwicklung in Sachsen*, Freistaat Sachsen, Staatsministerium des Innern, Dresden 2003.
- Saksońsko-Dolnośląska strategia rozwoju dla INTERREG IIIA/PHARE CBC na lata 2000-2006* (wersja polska), Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 1999.
- Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego do 2020 roku*, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław, listopad 2005.
- Strategiczne problemy rozwoju i zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego*, red. A. Szumowski, [w:] *Studia nad rozwojem Dolnego Śląska 2000 nr 1*, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2000.
- Teoria i praktyka europejskiej integracji gospodarczej*, Wydawnictwo AE, Wrocław 1997.
- Winiarski B., *Czynniki konkurencyjności regionu – na przykładzie Dolnego Śląska*, [w:] *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, Wydawnictwo AE, Wrocław 1999.
- Zintegrowany program wojewódzki dla województwa dolnośląskiego na lata 2004-2006*, [w:] *Studia nad rozwojem Dolnego Śląska 2004 nr 2*, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2004.

**SPATIAL ASPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
IN INTERREGIONAL CO-OPERATION
BETWEEN LOWER SILESIA AND SAXONY**

Summary

The article discusses spatial aspects of sustainable development in interregional co-operation between lower Silesia and Saxony. The author refers to all important documents concerning spatial development in both regions. The paper focuses on the Regional Development Concept for Saxony (2003) and the Development Strategy of Dolnośląskie Voivodship 2020.

The last part of the paper includes conclusions and evaluation of the problem.